

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدرست حوزه علمیه
مدرسه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها
شهرستان کاشمر

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

اهمیت قضاوت در اسلام

استاد راهنما :

جناب آقای خجه الاسلام محمدی

استاد داور :

جناب آقای محمود صمدی

پژوهشگر :

طیبه زارع شهنه

مهرماه ۱۳۹۳

تقدیم

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

که در عرصه های زندگی، هیچگاه شکوه
پینه ی دستان محبتشان را از یاد
نخواهم برد که با نهادن نان حلال بر
سفره ایمانم روحم را سیراب نمودند.

به همسر و فرزند عزیزم،

که یاس های سپید مهر و محبت را با
تمام وجود نثارم کردند و در تمام
دوران تحصیل و تدوین پایان نامه
همراهم بودند.

به هنرات باصلابت، متقی، مستقل و آزاده ی تاریخ اسلام

که رو به حق و پشت به جیفه ی دنیا،
در مسیر اقامه ی عدل از آبرو و حیثیت
استقلال قضایی، صیانت نموده و از هیچ
قدرتی نهراسیدند.

و برای آنان که می خواهند در انفسای ره بندگی و در پی خودشناسی و خداشناسی اندیشه ها، حجاب فکرت فخر را بدرند و دنیای
اکنون شان را بر فرازها بسازند.

تقدیر و تشکر

من در راستای این پژوهش، زحمات بی‌شائبه‌ی استاد گرامی حجة الاسلام والمسلمین علی محمدی را
اجر می‌نهم. همچنین از زحمات حجة الاسلام والمسلمین رمضانعلی اسماعیل‌زاده، مسئولین محترم
مدرسه علمیه حضرت نرجس (سلام الله علیها) کاشمر و مدرسه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها) مشهد
تشکر می‌کنم و این سپاس را ذره‌ی ناچیزی می‌دانم از همت عالی این بزرگواران و ارجمندان، و
ارزش و روح معنوی این اثر را تقدیم تلاش‌هایشان می‌نمایم.

چکیده:

با افزایش اجتماعات انسانی، حضور انسان در اجتماع به مراتب بیش‌تر از قبل شده است. از طرفی به علت داشتن حقوق فردی و اجتماعی و همچنین حس منفعت‌طلبی، ناخودآگاه تراحمات بین آن‌ها پیش می‌آید از طرفی مدار این هستی بر نظم و عدالت استوار است. از کوچک‌ترین ذره تا عظیم‌ترین کهکشان‌ها و هر آنچه برمی‌خیزد آوای نظم و عدالت دارد. اما عدالت و نظم در جوامع بشری حکایت دیگری دارد، گویا بشر هیچ‌گاه نخواسته با تدبیر در هستی آوای زیبای عدالت را به گوش جان بسپارد. در نتیجه دنیای ما پر از ظلم، تخطی از مقررات، تجاوز به حقوق دیگران و حتی دست‌اندازی به آرامش و پدیده‌های هستی شده است. بنابراین اجرای عدالت و اجبار به رعایت قانون امری اجتناب‌ناپذیر است و بهترین و شایسته‌ترین افراد باید این امر را به عهده داشته باشند و این شخص همان قاضی است. پس مسأله قضاوت و قضا از دیرباز در بین انسان‌ها مطرح بوده است که به ایجاد آرامش در جامعه کمک می‌کند.

پژوهش حاضر به شیوه کتابخانه‌ای است و منابع مورد استفاده در آن عبارتند از منابع روایی از جمله «نهج‌الفصاحه»، «نهج‌البلاغه»، «وسائل‌الشیعه» از حر عاملی، «بحارالانوار» از محمد باقر مجلسی، «اصول کافی» از کلینی و ... همچنین منابع فقهی از جمله «لمعه دمشقیه» نوشته شهید اول، «مسالک‌الافهام» تألیف شهید ثانی، «جواهر‌الکلام» تألیف محمد حسین نجفی، «السرائر» تألیف ابن ادریس حلی، «تحریر‌الوسیله» تألیف امام خمینی؛ و

این پژوهش با عنوان اهمیت قضاوت در اسلام شامل سه فصل می‌باشد، در ابتدا کلیات بیان شده است. در فصل اول تاریخچه قضاوت و اهمیت آن در اسلام مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه به بیان مفاهیم پرداخته‌ایم. در فصل دوم شرایط قاضی مورد بررسی قرار گرفته که البته ادله فقها درباره هر کدام از شرایط نیز بیان شده است. در فصل سوم با عنوان آداب قضاوت و آسیب‌ها، آنچه بر قاضی در جریان قضاوت واجب است انجام دهد و در ادامه آنچه انجام دادنش برای قضاوت اسلامی آسیب‌زاست بیان گردیده است.

کلید واژگان: قضا، قاضی، اجتهاد، آداب، عدل

دوری از خدا انجامد، حرام است. قاضی بهترین زمینه برای تحصیل درآمد را داراست، زیرا جایگاه او برتر از دیگران است و می‌تواند از راه‌های گوناگون درآمد به دست آورد، به همین جهت لغزش‌گاه‌ها برای او بیش از دیگران فراهم است و آفات و آسیب‌هایی که وی را تهدید می‌کنند بسیار زیادترند. چنان‌چه دنیاطلبی در قضات شیوع یابد نه تنها دین‌داری افراد به ضعف می‌گراید بلکه اصل دین به مخاطره می‌افتد.^۱

این آفت چنان بزرگ است که اگر بر دامان قضات بنشیند، آنان را از مقام انسانیت ساقط و از منزل قداست نازل و از کرامت خارج می‌سازد. پس ادب قاضی ایجاب می‌کند که خود را از آسیب دور سازد تا اهلیت مقام قضا را از دست ندهد. ظاهر و جامه خود را به رشوه مادی نیالاید تا محکمه عدالت را به کانون و قلعه ظلم و سرقت تبدیل نسازد.^۲

راه‌های مبارزه با رشوه‌خواری

مسئلاً برای هر دردی درمانی است و هر آفت و آسیبی راه درمانی دارد. راه‌های درمان رشوه‌خواری زیاد و از فرصت متن ما خارج است به همین دلیل به ذکر عناوینی چند بسنده می‌کنیم:

ح. تحکیم مبانی اعتقادی

ط. تأمین رفاه و امنیت قاضی

ی. تحکیم موقعیت قاضی

ک. مجازات خیانت‌کاران^۳

۱. عبدالله جوادی آملی، ص ۲۱۸

۲. همان، ص ۲۲۱

۳. واحد مطالعات سازمان اوقاف و امور خیریه، رشوه پدیده شوم اجتماعی، نشر أسوه، تهران ۱۳۷۵، ص ۱۴۲

نتیجه گیری

با توجه به آنچه از آیات و روایات استفاده می شود، اسلام برای مسئله قضاوت اهمیت ویژه ای قائل است به طوری که برای کسی که می خواهد به قضاوت منصوب شود شرایط سختی در نظر گرفته است و حتی وقتی شخصی تمام شرایط نصب را داشت و به این مقام رفیع دست یافت باز هم او را به حال خود رها نکرده و رعایت آدابی را برای او پی ریزی نموده که در سایه آن آداب است که می تواند قضاوت مورد نظر اسلام را اجرا نماید.

پیشنهاد

۱. با توجه به خطر بودن امر قضاوت، پیشنهاد می‌شود در انتخاب قاضی و عملکرد وی دقت بیشتری به عمل آید.
۲. برخی ادله شروط قضاوت از جمله شرط ذکوریت قاضی، مورد بررسی بیشتری قرار گیرد.
۳. وقتی قضاوت واجد شرایط انتخاب شدند، به حال خود رها نشوند بلکه ناظران قوی جهت رصد کردن اعمال و شیوه قضاوت ایشان حاضر باشند که همیشه پی‌جوی اعمال ایشان باشند.
۴. سیستم و یا قانونی طراحی شود که بر اساس آن اگر قاضی دچار خبط و خطایی عمدی شد که بر اساس آن آبروی مسلمانی از بین رفت و مالی به ناحق بر باد رفت، قاضی مربوطه به شدت و در ملأ عام محاکمه شود تا مردم نسبت به احقاق حقوقشان مطمئن باشند.

فهرست منابع:

- قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، نشر دارالقرآن الکریم، تهران ۱۳۷۶
۱. ابن ابی الدم، شهاب الدین ابراهیم، ادب القضا، به کوشش محمد مصطفی الزحیلی، دمشق ۱۹۷۵ م
۲. ابن ادریس حلی، محمد بن احمد، السرائرالحاوی لتحریرالفتاوی، نشر اسلامی، قم ۱۳۷۲
۳. ابن عبدالله، ابراهیم، ادب القضا، نشر مجمع اللغة العربی، دمشق ۱۳۹۵ ق
۴. اسدی حلی (علامه حلی)، حسن بن یوسف مطهر، قواعد الاحکام فی معرفة الحلال و الحرام، دفتر انتشارات اسلامی، قم ۱۴۱۳ ق
۵. انصاری، حمید، مبانی فقهی شرایط قاضی در فقه شیعه و مذاهب چهارگانه، نشر بی جا، تهران ۱۳۷۱
۶. ایزدهی، سید سجاد، مبانی فقهی نظارت بر قدرت از دیدگاه امام خمینی (رحمه الله علیه)، نشر عروج، تهران ۱۳۹۰
۷. بلاغی، صدرالدین، عدالت و قضا در اسلام، مؤسسه امیر کبیر، تهران ۱۳۶۰
۸. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، نشر دنیای دانش، تهران ۱۳۶۳
۹. تهنوی، محمد علی، موسوعة کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم، مکتبه لبنان ناشرون، بیروت ۱۹۹۶ م
۱۰. جوادی آملی، عبدالله، ادب قضا در اسلام، مرکز نشر اسراء، قم ۱۳۹۰
۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، نشر مکتبه الاسلامیه، تهران ۱۴۰۳ ق
۱۲. حسینی عاملی، محمد جواد، مفتاح الکرامه فی شرح قواعد العلامه، دار احیاء تراث عربی، بیروت ۱۳۲۳ ق
۱۳. حلی، نجم الدین جعفر بن حسن، شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام، مترجم: ابوالقاسم ابن احمد یزدی، نشر دانشگاه تهران، تهران ۱۳۶۸
۱۴. رشوند بوکانی، مهدی، استقلال قاضی و قوه قضائیه در حقوق ایران و آمریکا و فرانسه، نشر مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران ۱۳۸۸
۱۵. زبیدی، محمد بن محمد مرتضی، تاج العروس، نشر دار نشر و توزیع، کویت ۱۳۹۹ ق
۱۶. زراعت، عباس، متون فقه ۴ (برای دانشجویان رشته حقوق)، نشر خط سوم، تهران ۱۳۸۱

۱۷. شرتونی لبنانی، سعید الخوری، اقرب الموارد، انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم ۱۳۶۱
۱۸. طباطبائی، علی بن محمد، ریاض المسائل فی تحقیق الاحکام بالدلائل، نشر مؤسسه آل البيت، قم ۱۴۱۸ ق
۱۹. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط، نشر مکتبه المرتضویه لاحیاء الآثار الجعفریه، تهران ۱۳۷۸
۲۰. _____، تهذیب الاحکام، نشر دارالکتب الاسلامیه، قم ۱۴۰۷ ق
۲۱. عاملی (شهید ثانی)، زین الدین بن علی، الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة، نشر فکرسازان، تهران ۱۳۸۷
۲۲. _____، مسالک الافهام الی تنقیح شرایع الاسلام، مترجم: علی اکبر قرشی بنایی، نشر مؤسسه معارف اسلامی، قم ۱۳۶۳
۲۳. علی بن ابیطالب (علیه السلام)، نهج البلاغه، مترجم: محمد دشتی، انتشارات سیره، قم ۱۳۸۶
۲۴. قاروبی تبریزی، حسن، النضید فی شرح روضة الشہید، نشر داوری، قم ۱۴۱۳ ق
۲۵. محمد بن مکی (شهید اول)، شمس الدین، الدروس الشرعیة فی فقه الامامیه، مؤسسه نشر اسلامی، قم ۱۴۱۲ ق
۲۶. _____، لمعه دمشقیه، مترجم: علی شیروانی، نشر دارالفکر، قم ۱۳۷۳
۲۷. معلوف، لويس، المنجد فی اللغة و الاعلام، نشر حوراء، تهران ۱۳۸۰
۲۸. مغنیه، محمد جواد، فقه امام جعفر صادق ^۷، نشر قدس، قم ۱۴۱۴ ق
۲۹. روح الله موسوی خمینی، صحیفه نور، نشر مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمه الله علیه)، تهران ۱۳۷۸
۳۰. موسوی اردبیلی، عبدالکریم، فقه الرضا، انتشارات امیرالمؤمنین (علیه السلام)، قم ۱۴۰۸ ق
۳۱. نجفی تبریزی، محمد حسین، تحلیل الکلام فی فقه الاسلام، نشر امید فردا، تهران ۱۴۱۳ ق
۳۲. نجفی، محمد حسین، جواهر الکلام، نشر دار احیاء تراث عربی، بیروت ۱۹۸۱ م
۳۳. واحد مطالعات سازمان اوقاف و امور خیریه، رشوه پدیده شوم اجتماعی، نشر اسوه، تهران ۱۳۷۵
۳۴. یزدی، محمد، اخلاق قضایی، نشر پیام مهدی، قم ۱۳۸۶